

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (pátého senátu)

15. ledna 2015*

„Řízení o předběžné otázce — Nařízení (ES) č. 1008/2008 — Letecké služby — Článek 23 odst. 1 druhá věta — Transparentnost cen — Elektronický rezervační systém — Letecké tarify — Uvedení konečné ceny v každém okamžiku“

Ve věci C-573/13,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Bundesgerichtshof (Německo) ze dne 18. září 2013, došlým Soudnímu dvoru dne 12. listopadu 2013, v řízení

Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG

proti

Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e.V.,

SOUDNÍ DVŮR (pátý senát),

ve složení T. von Danwitz, předseda senátu, C. Vajda (zpravodaj), A. Rosas, E. Juhász a D. Šváby, soudci,

generální advokát: Y. Bot,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG M. Knospem a A. Walzem, Rechtsanwälte,
- za Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e.V. P. Wassermannem, Rechtsanwalt,
- za německou vládu T. Henzem a K. Petersen, jako zmocněnci,
- za belgickou vládu J.-C. Halleuxem a T. Maternem, jako zmocněnci,
- za italskou vládu G. Palmieri, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s W. Ferrante, avvocato dello Stato,

* Jednací jazyk: němčina.

- za nizozemskou vládu M. Bulterman a J. Langerem, jako zmocněnci,
- za rakouskou vládu C. Pesendorfer, jako zmocněnkyní,
- za Evropskou komisi W. Möllsem a F. Wilmanem, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 23 odst. 1 druhé věty nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1008/2008 ze dne 24. září 2008 o společných pravidlech pro provozování leteckých služeb ve Společenství (Úř. věst. L 293, s. 3).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi společnostmi Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG (dále jen „Air Berlin“), leteckým dopravcem, a Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e.V. (Spolková federace sdružení a svazů spotřebitelů, dále jen „Bundesverband“) ohledně způsobu zobrazování leteckých tarifů v elektronickém rezervačním systému společnosti Air Berlin.

Právní rámec

- 3 Bod 16 odůvodnění nařízení č. 1008/2008 zní následovně:

„Zákazníci by měli mít možnost účinně srovnávat ceny leteckých služeb různých leteckých společností. Proto by vždy měla být udávána konečná cena, kterou má zákazník za letecké služby ze Společenství zaplatit, včetně všech daní a poplatků. Letečtí dopravci Společenství se rovněž vyzývají, aby uváděli konečnou cenu svých leteckých služeb ze třetích zemí do Společenství.“

- 4 Podle čl. 1 odst. 1 upravuje nařízení č. 1008/2008 vydávání licencí leteckým dopravcům Evropské unie, právo leteckých dopravců Unie provozovat letecké služby uvnitř Unie a stanovování cen leteckých služeb uvnitř Unie.

- 5 Článek 2 uvedeného nařízení, nazvaný „Definice“, stanoví:

„Pro účely tohoto nařízení se rozumí:

[...]

- 4) „leteckou službou“ let nebo soubor letů za účelem přepravy cestujících, nákladu nebo poštovních zásilek za úplatu;

[...]

- 18) „leteckými tarify“ ceny vyjádřené v eurech nebo v národní měně, které se platí leteckým dopravcům, jejich zástupcům nebo jiným prodejcům letenek za přepravu cestujících a jakékoliv podmínky pro použití těchto cen, včetně odměn a podmínek nabízených zástupcům a jiným pomocným službám;

[...]“

- 6 Článek 23 nařízení č. 1008/2008, nadepsaný „Informace a zákaz diskriminace“, stanoví v prvním odstavci:

„Letecké tarify a letecké sazby za letecké služby z letiště nacházejícího se na území členského státu, na nějž se vztahuje Smlouva, které jsou dostupné veřejnosti, musí obsahovat při nabídce nebo zveřejnění v jakékoliv podobě, včetně prostřednictvím internetu, použitelné podmínky. Konečná cena, jež má být zaplacená, musí být vždy uvedena a zahrnuje použitelný letecký tarif nebo leteckou sazbu, jakož i všechny uplatnitelné daně, poplatky, přírážky a platby, jež jsou nevyhnutelné a předpokládáné v okamžiku zveřejnění. Kromě konečné ceny se uvedou alespoň tyto údaje:

- a) letecký tarif nebo letecká sazba;
- b) daně;
- c) letištní poplatky a
- d) další poplatky, přírážky nebo platby, jež souvisí například s bezpečností nebo palivem;

pokud položky uvedené v písmenech b), c) a d) byly připočteny k leteckému tarifu nebo letecké sazbě. Volitelné příplatky se sdělují jasným, průhledným a jednoznačným způsobem na počátku každé rezervace a cestující je přijímají na základě projevu vůle.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 7 Rezervační systém společnosti Air Berlin byl do konce roku 2008 koncipován tak, že se zákazníkovi po zvolení cíle letu a data objevila ve druhé fázi tabulka s leteckými spojeními pro zvolený den, v níž byly obsaženy časy odletu a příletu a dva tarify pro každý let. V políčku umístěném pod tabulkou byly uvedeny daně a poplatky pojící se k vybrané letecké službě a palivový příplatek a v rámečku byla uvedena „cena na osobu“ vypočtená ze všech těchto údajů. Za uvedeným políčkem bylo prostřednictvím dvou hvězdiček upozorňováno na možné připočtení manipulačního poplatku, tzv. „service charge“, který ještě nebyl zahrnut do konečné ceny. Když zákazník ve třetí fázi rezervace zadal potřebné osobní údaje, mohl ve čtvrté fázi rezervace zjistit konečnou cenu cesty včetně manipulačního poplatku.
- 8 Z důvodu vstupu nařízení č. 1008/2008 v platnost dne 1. listopadu 2008 změnila Air Berlin druhou fázi svého rezervačního systému tak, že ve zmíněné tabulce byl kromě časů odletu a příletu uveden i letecký tarif za vybranou leteckou službu, jakož i samostatně uvedené daně a poplatky, palivový příplatek a celková cena za všechny tyto jednotlivě uvedené položky. V políčku umístěném pod touto tabulkou byla uvedena cena vypočtená na základě těchto údajů, manipulační poplatek a zcela dole konečná cena za osobu a zvolený let.
- 9 Vzhledem k tomu, že měl Bundesverband za to, že toto zobrazení cen nesplňuje požadavky stanovené v čl. 23 odst. 1 druhé větě nařízení č. 1008/2008, podal proti společnosti Air Berlin žalobu, již se domáhal ukončení této praxe a náhrady nákladů vzniklých v souvislosti s touto žalobou. Jelikož soud prvního stupně žalobě Bundesverband vyhověl a jeho rozsudek byl potvrzen v řízení o odvolání, podala Air Berlin u předkládajícího soudu opravný prostředek „Revision“.
- 10 Výsledek řízení o tomto opravném prostředku „Revision“ závisí podle předkládajícího soudu na výkladu čl. 23 odst. 1 druhé větě nařízení č. 1008/2008.

- 11 Předkládající soud má podobně jako odvolací soud za to, že manipulační poplatky, které vybírá Air Berlin, jsou nevyhnutelnou a v okamžiku zveřejnění předpokládanou platbou ve smyslu čl. 23 odst. 1 druhé věty nařízení č. 1008/2008, a musí být tedy zahrnuty do uvedené konečné ceny.
- 12 V případě takových elektronických rezervačních systémů, jako jsou systémy, o které se jedná ve věci v původním řízení, identifikuje předkládající soud dva oddělené problémy ve výkladu čl. 23 odst. 1 druhé věty nařízení č. 1008/2008, z nichž první se týká konkrétního okamžiku, k němuž musí být v průběhu rezervace uvedena konečná cena za letecké služby, a druhý způsobu zobrazení této konečné ceny.
- 13 Pokud jde zaprvé o konkrétní okamžik, k němuž musí být v průběhu rezervace upřesněna konečná cena za letecké služby, předkládající soud uvádí, že odvolací soud rozhodl, že z důvodu, jakým způsobem uvádí letecké tarify ve svém rezervačním systému, porušila společnost Air Berlin čl. 23 odst. 1 druhou větu nařízení č. 1008/2008. Odvolací soud měl totiž za to, že toto ustanovení, které stanoví, že konečná cena, jež má být zaplacená, musí být uvedena „vždy“, je nutné chápat tak, že konečná cena se musí objevit při každé informaci o ceně. Odvolací soud dospěl tedy k závěru, že tato podmínka není splněna, jestliže tabulka uvádí pouze ceny jednotlivých letů, které odpovídají výběrovým kritériím zadaným klientem, aniž zahrnuje manipulační poplatek nebo jej uvádí samostatně.
- 14 Podle předkládajícího soudu je třeba přihlédnout k cíli ochrany spotřebitelů sledovanému čl. 23 odst. 1 nařízení č. 1008/2008, který vyplývá z bodu 16 odůvodnění tohoto nařízení, jakož i ze znění tohoto ustanovení a nadpisu tohoto článku, který zaručuje informace a transparentnost cen leteckých služeb (rozsudek ebookers.com Deutschland, C-112/11, EU:C:2012:487, bod 13). Podle uvedeného bodu 16 odůvodnění musí tato transparentnost tarifů umožňovat zákazníkům účinně srovnávat ceny leteckých služeb různých leteckých společností. Uvedený článek 23 byl podle tvrzení tohoto soudu zaveden pro účely boje proti dřívější praxi poskytovatelů leteckých služeb, která spočívala ve zveřejňování tarifů bez údajů o daních, poplatcích nebo příplatcích za palivo [viz strana 10 návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných pravidlech pro provozování leteckých služeb ve Společenství (přepřpracované znění), COM(2006) 396 final, předloženého Evropskou komisí, jakož i body 8.1 a 8.4 stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru ze dne 31. května 2007 k tomuto návrhu (Úř. věst. C 175, s. 85)].
- 15 Předkládající soud rovněž poukazuje na skutečnost, že čl. 23 odst. 1 nařízení č. 1008/2008 ani jakékoli jiné ustanovení tohoto nařízení neupravují podrobně otázku, k jakému okamžiku musí být konečná cena uvedena. Článek 23 odst. 1 čtvrtá věta uvedeného nařízení nicméně stanoví, že volitelné příplatky se sdělují „na počátku každé rezervace“. Předkládající soud má však za to, že vůle unijního zákonodárce zaručit účinné srovnání cen vybízí k výkladu pojmu „vždy“ obsaženého v čl. 23 odst. 1 druhé větě nařízení č. 1008/2008 ve spojení s výrazem „vždy“ použitým v bodě 16 odůvodnění tohoto nařízení. V tomto ohledu by konečná cena uvedená v citovaném ustanovení měla být stanovena v okamžiku, který předchází okamžiku, k němuž se vyžaduje uvedení volitelných příplatků stanovených v čl. 23 odst. 1 čtvrté větě uvedeného nařízení. Podle tohoto výkladu by povinnost uvést konečnou cenu leteckých služeb v počáteční fázi rezervace mohla znamenat, že cena musí být uvedena od zobrazení letecké služby odpovídající údajům zákazníka o cíli a datu.
- 16 Pokud jde zadruhé o způsob zobrazení konečné ceny leteckých služeb, předkládající soud uvádí, že ani tuto otázku čl. 23 odst. 1 druhá věta nařízení č. 1008/2008 konkrétně neupravuje. Článek 23 odst. 1 čtvrtá věta tohoto nařízení pouze stanoví, že volitelné příplatky se sdělují jasným, průhledným a jednoznačným způsobem.
- 17 Odvolací soud vyvodil z čl. 23 odst. 1 druhé a čtvrté věty nařízení č. 1008/2008 stejný závěr jako soud prvního stupně, že konečná cena leteckých služeb musí být uváděna systematicky nebo při každém uvedení ceny, takže v rámci vícestupňového rezervačního systému musí být tato cena uvedena od prvního uvedení leteckého tarifu, jakož i na každé stránce obsahující údaj o ceně. V projednávaném

případě musí být konečná cena podle názoru těchto soudů uvedena přímo nejen u leteckých služeb předem vybraných společností Air Berlin nebo u služeb, na které zákazník klikne, ale rovněž u každé letecké služby zobrazené v tabulce.

- 18 Předkládající soud má však za to, že je možný užší výklad čl. 23 odst. 1 druhé věty nařízení č. 1008/2008, podle něhož umožňuje i uvedení konečné ceny v časném stadiu rezervace, a nikoli až na jeho konci, jak navrhuje společnost Air Berlin u každé konkrétně vybrané letecké služby, zajistit účinné srovnání s cenami jiných leteckých dopravců, a odpovědět tak na potřebu ochrany spotřebitelů, i když se takové srovnání může jevit jako méně snadné pro zákazníka.
- 19 Vzhledem k těmto úvahám se Bundesgerichtshof rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Má být ustanovení čl. 23 odst. 1 druhé věty nařízení č. 1008/2008 vykládáno tak, že konečná cena, jež má být zaplacená v rámci elektronického rezervačního systému, musí být uvedena spolu s prvním uvedením ceny za letecké služby?
- 2) Má být ustanovení čl. 23 odst. 1 druhé věty nařízení č. 1008/2008 vykládáno tak, že konečná cena, jež má být zaplacená v rámci elektronického rezervačního systému, musí být uvedena pouze pro konkrétní leteckou službu vybranou zákazníkem, nebo rovněž pro každou jinou zobrazenou leteckou službu?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 20 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 23 odst. 1 druhá věta nařízení č. 1008/2008 musí být vykládán v tom smyslu, že konečná cena, jež má být zaplacená, musí být uvedena při každém zobrazení cen leteckých služeb, včetně jejich prvního zobrazení.
- 21 Podle názoru společnosti Air Berlin závisí odpověď na první otázku na výkladu pojmu „vždy“ obsaženého v čl. 23 odst. 1 druhé větě nařízení č. 1008/2008. Tato společnost tvrdí, že tento výraz nevyžaduje, aby konečná cena, jež má být zaplacená, byla uvedena při prvním zobrazení ceny za letecké služby, ale pouze to, aby byla uvedena po zvolení konkrétního letu zákazníkem a před konečným uzavřením rezervační smlouvy.
- 22 Air Berlin v této souvislosti uvádí, že v tabulce zobrazené během druhé fáze elektronického rezervačního postupu, kterou zavedla, je automaticky předvybráno nejlevnější spojení a systém zobrazí konečnou cenu ve smyslu čl. 23 odst. 1 nařízení č. 1008/2008, která zahrnuje cenu za zvolený let, daně a poplatky, palivový příplatek, jakož i manipulační poplatek. Jestliže si zákazník vybere alternativní spojení, které je z povahy věci dražší, uvede pak systém konečnou cenu za toto spojení.
- 23 Jak uvádí Bundesverband, belgická, italská, německá, nizozemská a rakouská vláda, jakož i Evropská komise, tento výklad není slučitelný se zněním čl. 23 odst. 1 druhou větou nařízení č. 1008/2008.
- 24 Článek 23 odst. 1 druhá věta nařízení č. 1008/2008 totiž stanoví, že konečná cena, jež má být zaplacená, musí být uvedena vždy a zahrnuje použitelný letecký tarif nebo leteckou sazbu, jakož i všechny uplatnitelné daně, poplatky, přírázky a platby, jež jsou nevyhnutelné a předpokládané v okamžiku zveřejnění.

- 25 Ze samotného znění tohoto ustanovení přitom vyplývá, že konečná cena, jež má být zaplacená, musí být uvedena „vždy“, aniž se rozlišuje mezi okamžikem, kdy je uvedená cena zobrazena poprvé, okamžikem, k němuž si zákazník vybere konkrétní let, nebo okamžikem konečného uzavření smlouvy.
- 26 Povinnost vždy uvést konečnou cenu, jež má být zaplacená, zavedená uvedeným ustanovením, tedy znamená, že v rámci takového elektronického rezervačního systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, bude konečná cena, jež má být zaplacená, zobrazena při každém uvedení cen za letecké služby, včetně jejich prvního uvedení.
- 27 Tento výklad je podpořen systematickým výkladem čl. 23 odst. 1 nařízení č. 1008/2008, jakož i *ratione legis* druhé věty tohoto ustanovení.
- 28 Jak totiž uvádí Bundesverband, německá a rakouská vláda, jakož i Komise, nelze z výrazu „na počátku každé rezervace“ použitého v čl. 23 odst. 1 čtvrté věty nařízení č. 1008/2008 nezbytně vyvozovat to, že výraz „vždy“ obsažený v čl. 23 odst. 1 druhé větě tohoto nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že konečná cena musí být uvedena pouze na počátku rezervace.
- 29 Výraz „na počátku každé rezervace“ použitý v uvedeném ustanovení čl. 23 odst. 1 čtvrté věty znamená, že volitelné příplatky musejí být uvedeny na počátku rezervace v pravém slova smyslu, což zákazníkovi umožní rozhodnutí, zda si skutečně přeje dotčené volitelné plnění (v tomto smyslu viz rozsudek ebookers.com Deutschland, EU:C:2012:487, bod 15).
- 30 Naopak povinnost upravená v čl. 23 odst. 1 druhé větě nařízení č. 1008/2008 uvádět „vždy“ konečnou cenu, což zahrnuje nevyhnutelné a předvídatelné poplatky, existuje od okamžiku, kdy dojde ke zveřejnění leteckých tarifů v jakékoli formě, a to i před počátkem rezervace.
- 31 Bundesverband, belgická, italská, německá, nizozemská a rakouská vláda, jakož i Komise tvrdí, že tento výklad je konformní s *ratio legis* čl. 23 odst. 1 druhou větou nařízení č. 1008/2008, které vyplývá z bodu 16 odůvodnění tohoto nařízení.
- 32 Podle bodu 16 odůvodnění nařízení č. 1008/2008 by zákazníci měli mít možnost účinně srovnávat ceny leteckých služeb různých leteckých dopravců, a proto by vždy měla být udávána konečná cena, kterou má zákazník za letecké služby z letiště nacházejícího se na území Unie zaplatit, včetně všech daní a poplatků.
- 33 V této souvislosti měl již Soudní dvůr příležitost upřesnit, že jak z nadpisu článku 23 nařízení č. 1008/2008, tak ze znění odstavce 1 tohoto článku vyplývá, že cílem tohoto ustanovení je zajistit informovanost a transparentnost cen za letecké služby, a že tedy toto ustanovení přispívá k zajištění ochrany zákazníka využívajícího tyto služby (rozsudky ebookers.com Deutschland, EU:C:2012:487, bod 13, a Vueling Airlines, C-487/12, EU:C:2014:2232, bod 32).
- 34 Z bodu 16 odůvodnění nařízení č. 1008/2008 proto vyplývá, že povinnost uložená leteckému dopravci uvádět „vždy“ konečnou cenu, jež má být zaplacená, je nezbytná k tomu, aby zákazníci mohli účinně srovnávat ceny leteckých služeb jednotlivých leteckých dopravců v souladu s cílem účinné srovnatelnosti cen leteckých služeb sledovaným čl. 23 odst. 1 tohoto nařízení (v tomto smyslu viz rozsudek Vueling Airlines, EU:C:2014:2232, bod 33).
- 35 S ohledem na výše uvedené je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 23 odst. 1 druhá věta nařízení č. 1008/2008 musí být vykládán v tom smyslu, že v rámci takového elektronického rezervačního systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, musí být konečná cena, jež má být zaplacená, uvedena při každém zobrazení cen za letecké služby, včetně jejich prvního zobrazení.

Ke druhé otázce

- 36 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 23 odst. 1 druhá věta nařízení č. 1008/2008 vykládán v tom smyslu, že konečná cena, jež má být zaplacená, musí být uvedena pouze u letecké služby zvolené zákazníkem, nebo u každé zobrazené letecké služby.
- 37 Air Berlin tvrdí, že čl. 23 odst. 1 druhá věta nařízení č. 1008/2008 nevyžaduje uvedení konečné ceny u každého zobrazeného letu, ale pouze aby byla zobrazena pouze u letu vybraného zákazníkem. Podle názoru společnosti Air Berlin je účinné srovnání ve smyslu bodu 16 odůvodnění tohoto nařízení možné pouze tehdy, pokud si zákazník vybral konkrétní let mezi letištěm odletu a letištěm příletu v konkrétním čase. Povinnost uvést konečnou cenu upravená v čl. 23 odst. 1 druhé větě nařízení č. 1008/2008 se tedy vztahuje pouze na případ, kdy si zákazník zvolil konkrétní let, a to pouze pro tento let.
- 38 Takový výklad nelze přijmout.
- 39 Jak správně uvádí Bundesverband, belgická, německá, nizozemská a rakouská vláda, jakož i Komise, povinnost stanovená v čl. 23 odst. 1 druhé větě nařízení č. 1008/2008 uvádět „vždy“ konečnou cenu, se vztahuje na každou formu zveřejnění leteckých tarifů, včetně tarifů nabízených u celé řady leteckých služeb zobrazených ve formě tabulky. Uvedení konečné ceny pro jeden zvolený let tedy nepostačuje ke splnění povinnosti upravené tímto ustanovením.
- 40 Tento výklad je podpořen *ratio legis* čl. 23 odst. 1 druhé větě nařízení č. 1008/2008, které bylo připomenuto v bodech 31 až 34 tohoto rozsudku.
- 41 Povinnost uvést konečnou cenu, jež má být zaplacená, u každého letu, jehož tarif je zobrazen, a nikoli jen u zvoleného letu, umožňuje totiž zákazníkům srovnat účinně ceny leteckých služeb nabízených různými leteckými dopravci v souladu s obecným cílem transparentnosti cen leteckých služeb sledovaným čl. 23 odst. 1 nařízení č. 1008/2008.
- 42 Takový výklad druhé větě uvedeného čl. 23 odst. 1 v tom smyslu, že konečná cena, jež má být zaplacená, musí být uvedena u každého zobrazeného letu, by podle názoru společnosti Air Berlin vedl k tomu, že by mohla být uváděna pouze konečná cena, a tudíž k obecnému zákazu uvádět ceny samotných letů. Třetí věta tohoto ustanovení přitom podle názoru této společnosti vyžaduje, aby vedle konečné ceny byla samostatně uvedena cena samotného letu.
- 43 Tento argument musí být nicméně odmítnut jako neopodstatněný, jelikož povinnost uvést konečnou cenu, jež má být zaplacená, u každého ze zobrazených letů, která je stanovena ve druhé větě tohoto čl. 23 odst. 1, nevede k zákazu uvést letecký tarif nebo leteckou sazbu pro každý z uvedených letů za podmínek stanovených ve třetí větě tohoto ustanovení.
- 44 Ze stejného znění čl. 23 odst. 1 třetí větě nařízení č. 1008/2008 naopak vyplývá, že povinnost uvést alespoň letecký tarif nebo leteckou sazbu, jakož i daně, letištní a další poplatky, přírážky nebo platby, pokud byly tyto položky připočteny k leteckému tarifu nebo letecké sazbě, doplňuje povinnost vyplývající z druhé větě tohoto odstavce 1 uvést konečnou cenu.
- 45 S ohledem na výše uvedené je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 23 odst. 1 druhá věta nařízení č. 1008/2008 musí být vykládán v tom smyslu, že v rámci takového elektronického rezervačního systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, musí být konečná cena, jež má být zaplacená, uvedena nejen u letecké služby zvolené zákazníkem, ale rovněž u každé letecké služby, jejíž tarif je zobrazen.

K nákladům řízení

- ⁴⁶ Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (pátý senát) rozhodl takto:

- 1) **Článek 23 odst. 1 druhá věta nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1008/2008 ze dne 24. září 2008 o společných pravidlech pro provozování leteckých služeb ve Společenství musí být vykládán v tom smyslu, že v rámci takového elektronického rezervačního systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, musí být konečná cena, jež má být zaplacená, uvedena při každém zobrazení cen za letecké služby, včetně jejich prvního zobrazení.**
- 2) **Článek 23 odst. 1 druhá věta nařízení č. 1008/2008 musí být vykládán v tom smyslu, že v rámci takového elektronického rezervačního systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, musí být konečná cena, jež má být zaplacená, uvedena nejen u letecké služby zvolené zákazníkem, ale rovněž u každé letecké služby, jejíž tarif je zobrazen.**

Podpisy.